

Helynév és identitás*

1. A tulajdonnév jelentésszerkezete. A tulajdonnév mibenléte évezredek óta foglalkoztatja a kutatókat (nyelvészeket, filozófusokat, logikusokat stb.), mindenki által elfogadható válasz azonban arra a kérdésre, hogy van-e a tulajdonnévnek jelentése, eddig nem született. A tulajdonnév jelentésének megítélése alapvetően két táborra osztotta a kutatókat. Egyes tudósok, például GOMBOCZ ZOLTÁN és KIEFER FERENC szerint a tulajdonnévnek nincs jelentése. Mások – a felsorolás teljessége nélkül: BALÁZS JÁNOS, KÁLMÁN BÉLA, MARTINKÓ ANDRÁS, J. SOLTÉSZ KATALIN stb. – jelentéssel bírónak tekintik a neveket, noha abban nincs konszenzus, hogy mi a név jelentése. Jelen munka kiindulópontja az, hogy a nevek sokrétű, gazdag jelentéssel rendelkező nyelvi elemek.

J. SOLTÉSZ KATALIN a tulajdonnév kategóriájának szemantikai vizsgálatok jelentésszerkezetéről beszél, melyen az önkényességnek és a motiváltságnak, az információtartalomnak, a denotációnak, a konnotációnak, valamint az etimológiai jelentésnek és e jelentés átláthatóságának az összefüggéseit érti (1979: 24–33). Az önkényesség és a motiváltság kapcsán a névadásnak a társadalmi feltételekhez való kötöttségét hangsúlyozza; más oldalról pedig fontos kiemelni a meglévő modellekhez való alkalmazkodás motiváló erejét is. A tulajdonnévben megjelenő információmennyiséget maguk a nyelvi elemek hordozzák (ilyenek például a helynévformánsok, a földrajzi köznevek, írásban a nagybetűs írásmód), mely információ a névhasználók számára idővel el is homályosulhat. E jelentés mellett minden bizonnyal kiemelkedik a névnek a jelölt dologra való vonatkozása is, vagyis az, hogy a névnek van „spaciotemporális” vagy képzeletbeli denotátuma. A jelentésszerkezet legszubjektívebb mozzanata a konnotáció, a névhez kötődő asszociatív érték. A szónevek és a jelnevek megkülönböztetése a név etimológiai jelentésének milyenségével függ össze: míg az információtartalom elsősorban a denotátummal kapcsolatban közöl tulajdonságokat, addig itt a név mint nyelvi elem kerül a figyelem középpontjába.

A szakirodalomban olvasható további megközelítések közül két tanulmányt emelek ki, melyek J. SOLTÉSZ elméletére (is) alapozva újabb jelentésszerkezeteket is tulajdonítanak a névnek. A tulajdonnév jelentését funkcionális kognitív szemantikai keretben vizsgálja fel TOLCSVAI NAGY GÁBOR. E nézőpontból azt mondhatjuk, hogy a tulajdonnév jelentésszerkezete „a dologmegnevezésekhez hasonlóan absztrahált és sematizált tulajdonságokon alapul” (2008: 30), s meghatározó vonásai közé tartozik az azonosíthatóság, az episztemikus lehorgonyozottság, valamint az enciklopédikus tartalom. A kognitív szemantika a nevet nyelvi egységnek, unitnak tekinti, mivel a nyelvi elem belső (morfológiai, szintaktikai, szemantikai) feldolgozására nincs szükség ahhoz, hogy a nevet megértsük és használni tudjuk.¹ A névhez elidegeníthetetlenül hozzátartozik egyeditő

* Készült a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának támogatásával.

¹ Ki kell emelnünk, hogy a kognitív szemantika a unit egysége mellett nem mond le a nevek másodlagos elemezhetőségéről sem. Az idegen eredetű neveknél ez a laikusok számára kisebb

képessége is: egyszerre jellemzi a típusjelölés és a megvalósulás. Ezen alapvonal alapján a tulajdonnévre prototipikusan jellemző jelentésmátrix a következőképpen fogható fel. Az egyelemű nevek jelentésszerkezete egy hálózathoz áll, míg a többeleműekhez több hálózat kapcsolódik. A névben foglalt enciklopédikus tartalom egyes beszélők számára csupán néhány általános tulajdonságot jelent (például a *Tisza* víznév esetében az, hogy egy folyó neve), más névhasználók azonban kidolgozott jelentéshálózatot kapcsolnak a névhez (például a *Tisza* a Duna leghosszabb mellékfolyója, forrásának a Fekete-Tisza forrását tekintik, s innen mérik a folyó hosszát is, hossza valamikor 1419 km volt, a szabályozás eredményeként 962 km lett stb.). A jelentésszerkezet elidegeníthetetlen eleme továbbá a kulturális séma is, ide tartozik például az, hogy konvencionálisan milyen entitások kaphatnak nevet egy kultúrkörben. Japánban például az utcákat nem nevezik el, ezzel szemben a házakat, háztömböket névvel is felruházzák (vö. FARKAS 2014: 132), az USA egyes természetvédelmi területein pedig egyenesen tilos a névadás (vö. FARKAS 2014: 129–130).

HOFFMANN ISTVÁN TOLCSVAI NAGY GÁBOR nyomán a tulajdonnév jelentésszerkezetében feltételez egy kulturálisjelentés-síkot is: a név, a névadás és a névhasználat ugyanis mindenkor erősen összefügg a kultúrával (2010). Emellett a név identitásjelölő szerepét is hangsúlyozza, és ezt nem csupán a személynevek kapcsán, hanem a helynevek használatában is megragadhatónak látja.

2. A helynevek identitássteremtő és -jelölő szerepe. A következőkben a jelentésszerkezet kulturális síkját, s ezen belül elsősorban a helyneveknek az identitássteremtő és -jelölő szerepét mutatom be.

Kiindulási pontként azt mondhatjuk, hogy maga a névadás egyfajta identifikációs folyamatként értelmezhető. A tulajdonnévvel való megnevezés, noha nyelvi univerzálénak tekinthető, nem elengedhetetlen velejárója a nyelvnek, hiszen más nyelvi megoldásokkal (például körülírással) is egyedíteni tudjuk a helyeket. Az a tény tehát, hogy nevet adunk, identitással ruházza fel a helyet, ugyanakkor a névadó identitásában is nyomot hagy, hiszen azt nevezem meg, ami számomra fontos, ez pedig szociokulturálisan meghatározott. Egy-egy csoport azokat a helyeket látja el névvel, melyek a mindennapjaik során számukra jelentőséggel bírnak. Ebből a névhasználói igényből adódnak tulajdonképpen a beszélők helynévismeretében tapasztalható különbségek. A külterületen dolgozók több nevet adnak és használnak, mint az, aki soha nem jár ki a földekre, hiszen részleteiben is fontos számukra a megművelendő föld. A gyerekek elnevezik az olyan tereket is, melyeknek nincs ún. hivatalos nevük, de nekik mindennapjaik életterét jelentik: finn iskolások például *Syöpämonttu* 'rákgödör' néven említik azt a helyet, ahol dohányozni szoktak (AINIALA–SAARELMA–SJÖBLÖM 2012: 109). A sziklamászók olyan utaknak is neveket adnak a sziklafalon, melyek a laikusok számára láthatatlanok (l. pl. KUNA 2006). Érdekes lenne megvizsgálni azonban azt is, hogy az egyes nyelvek, kultúrkörök szempontjából vannak-e szignifikáns eltérések abban, hogy milyen földrajzi objektumoknak adnak nevet, vagy ezt leginkább maga a földrajzi környezet határozza meg. Annak ugyanis, hogy mi kaphat nevet, elvi meghatározottsága, korlátja nincs.

mértékű, míg a köznévi elemeket tartalmazó nevek természetesen a névhasználók számára is átláthatók szemantikailag.

A finn szakirodalom a helynevek identifikáló szerepe mellett számon tartja a praktikusság, a szociális, az affektív, valamint az informatív funkciókat is (AINIALA–SAARELMA–SJÖBLOM 2012: 119–123). A praktikusság funkciója azokhoz a névvariánsokhoz köthető, amelyeket a szűk, szoros kapcsolatban álló névközösségek rövidített formában használnak (AINIALA–SAARELMA–SJÖBLOM 2012: 120), például *Nyíregyháza* helyett *Nyíregy*-et mondanak. A számunkra fontos szociális funkció tulajdonképpen azt jelenti, hogy egy-egy névközösséget (legyen az egy nemzet, egy régió vagy egy település) az általa kreált, illetve használt nevek határozzák meg. Sok szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy a helynevek a legidőtállóbb szimbólumok közé tartoznak, így fontos építőelemei a nemzeti, területi, helyi identitásnak (pl. SAPAROV 2003, LIGHT 2004, HELLELAND 2012). A helynevek a kulturális örökségünk részei, a múlttal kötnek össze bennünket: képesek arra, hogy megőrizzék és átadják a hagyományokat. A magyar helynévkincsből is említhetünk olyan neveket, melyeknek a nemzeti identitásformáló, -jelölő szerepe jól érzékelhető; gondoljuk a *Mohács*-ra vagy *Ópusztaszer*-re. E helynevek bizonyos kontextusban a hozzájuk kapcsolódó ismeretek folytán speciális tartalommal töltődnek fel. (Természetesen jogosan merülhet fel a kérdés, hogy a névnek az effájta használatát azonosnak tekinthetjük-e a puszta településre utaló alkalmazásával. De húzhatunk-e objektív, egzakt határt a névhez kapcsolódó enciklopédikus tudás köré?)

Az identitásjelölő szerep különösen dominánsan nyilvánul meg az olyan névköltöztetésekben, melyeket nem a táj hasonlósága motivál, hanem a névadás egyfajta emlékeztető funkcióval bír (vö. HOFFMANN 1993/2007²: 136). A kivándorló magyarság számtalan helynevet vitt magával új lakhelyére: egykoron volt vagy ma is létezik például *Buda*, *Balaton*, *Kaposvár*, *Budapest*, *Tokaj* stb. nevű település a Kárpát-medencén kívül is. Ezek a helynevek a névadóknak az identitását hivatottak jelölni.

E kérdéskör kapcsán érdemes felvillantani – a téma részletesebb kifejtése nélkül – a kisebbségi helynevek használatának kérdéskörét is. E speciális helyzetben élő névhasználók esetében az anyanyelvű helynevek alkalmazása egyértelműen szoros részét képezi az identitásuknak. Az efféle önazonosságért folytatott harcot jól szemléltethetik például az 1990-es években Szlovákiában lezajlott táblaháború, illetve a (személy)névháború címkével jelölt történések, melyek a kisebbségi nyelv tulajdonnév-használatának korlátozása körül robbantak ki. (Ehhez l. pl. BAUKO 2014: 88–90.)

A magyar helynevek körében a név identitásjelölő funkciója már a kezdetektől tetten érhető. HOFFMANN ISTVÁN mutat rá arra, hogy különösen a személynévi eredetű helynevek esetében szembeűnő ez, hiszen a helynév a személy és a hely szoros összetartozását fejezi ki (2010: 56–57). E kapcsolatot TÓTH VALÉRIA így fogalmazza meg: „A személynévi lexémát tartalmazó helynevek háttérében az esetek nagy többségében az a névadói szándék áll, amely – a név eredeti funkcionális-kognitív természetét tekintve legalábbis – egy közösség (pl. család) vagy még inkább egy konkrét személy birtoklását hivatott az elnevezésben rögzíteni” (2017: 16–17).

Ilyenfajta kapcsolat kifejezésére nemcsak személyek, hanem intézmények is törekedtek már a középkorban is. Mindenki számára jól ismertek azok a településnevek, melyek az egyházi identitásformálás eredményeképpen születtek, lásd például az *Apáti* helyneveket vagy a templomcíméből alakult településneveket (*Szentpéter*).² Efféle nevek azonban

² TÓTH VALÉRIA patrocíniumi eredetű helynevekről írt tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy a középkori Magyarországon a névtípus nem természetes nyelvi fejlődéssel, hanem egyházi

még a természeti nevek között is bukkanhatunk. A Bars vármegyei Garam folyó jobb oldali mellékveze *Bükk-sevnice* neve mellett felbukkan az *Apát pataka* (valamint a *Nagy-patak*, vö. GYÖRFFY 2011a: 39) elnevezés is, mely az oklevél szövege alapján újabb keletkezésű: „in rivulo predicto Bykeschebenicze, nunc a modernis *Rivulus abbatis* nominato” (KMHsz. 1. *Bükk-sevnice*), s az egyház névadói tevékenységének a nyomát viselheti magán, hiszen a vizek esetében nincs olyan nagy szerepe a jogbiztosító erejű névadásnak, az új lakosok sokszor csupán átvették a már meglévő vízneveket, s nem törekedtek új név létrehozására. (Az egyház névadói tevékenységéhez bővebben l. pl. BÖLCSKEI 2012.)

Érdeemes felhívni a figyelmet a személy- és a helynevek fordított irányú kapcsolatára is az identifikáció kapcsán. Különösen a családnevek esetében tapasztalhatjuk azt, hogy a származási hely, s így a helynév válik a személy identitását legjobban reprezentáló nyelvi elemmé. Már az Árpád-kori átmeneti névformák között is szép számmal találunk a lakóhelyre utaló körülírással szerkeszteteket, pl. *Mychael dictus de Buda* (1271; N. FODOR 2010: 24).

A helynévi alapszóból alakult személyneveket TÓTH VALÉRIA is a magyar személynév-rendszer egyik jellemző típusaként írja le, azonban munkájában – amelyben a rendszer leírására a korábbitól némileg eltérő terminusok használatát látja célszerűnek – felhívja a figyelmet arra is, hogy e típus jóval korábban is tipikus volt. A családnévelőzményeket mint sajátosságjelölő személyneveket értelmezi, s az e típusba tartozó nevek esetében a helynévi eredetű személynév a nemesek körében a birtokuk helyére vagy lakhelyükre utal, míg mások kapcsán a lakó- vagy inkább származási hely megnevezése történt meg (TÓTH 2016: 143). A helyről történő elnevezés megfigyelhető továbbá a nemzetségnevek között is (TÓTH 2016: 208–212). A kapcsolati vagy nexusnevek másik csoportjában, a családneveknél a helynév > családnév alakulási mód a jellegzetesebb névtípusok közé sorolható (TÓTH 2016: 228). N. FODOR JÁNOSnak a kései ómagyar korban végzett kutatásai – ugyanezt megerősítve – azt mutatják, hogy a magyar családnevek legvalószínűbb motivációi között második helyen szerepelnek a hellyel kapcsolatos nevek (29,97%, vö. N. FODOR 2010: 93). A családnévszótár adatait vizsgálva a 18. század végére e nevek aránya 50%-ra növekszik (N. FODOR 2010: 94, 107; vö. még CsnVégSz. 12).

A 20. század második felében történt családnév-változtatások leírásához FARKAS TAMÁS többféle helyre utaló szemantikai alkategóriát is felvett tipológiájába: a helység-névi alapú nevek mellett például hegy-, víz- és tájnévi alapú nevekről is beszél (2009: 38). Érdeemes megjegyezni, hogy emellett helyet jelölő közszón alapuló nevekkel is számol. Kutatási eredményei e korszak kapcsán is azt mutatják, hogy a helynévi családnevek száma igen magas: a magyar névre változtatók körében 1948-ban minden második személy ilyen új nevet választott magának (51,8%), és bár ez az arány 1997-re 36,2%-ra esett vissza, még így is megőrizte első helyét a felvett névtípusok között (FARKAS 2009: 80).

A személy és a hely, illetve a személynév és a helynév szoros összefonódása nemcsak a magyar kultúrában jellemző, angolszász és német nyelvterületen is szép számmal tartalmaz a családnévkincs helynévi eredetű neveket (vö. N. FODOR 2010: 67–68).

irányítással született meg (2011: 185). Mivel az efféle nevek tipológiai szempontból egyáltalán nem voltak idegenek a magyar névrendszertől, így az elterjedésének rendszertani akadálya nem volt, a későbbiekben pedig a már meglévő nevek modelljét felhasználva spontán módon is jöttek létre új névalakulatok.

A nevek szociális funkciója szoros összefüggésbe hozható az említett affektív funkcióval. A névnek ez a jelentésmozzanata foglalja össze azokat a képzeteket, jelentéseket, attitűdöket, melyek a helyre vagy a helynév használóira irányulnak. Ennek a szerepnek a létezését is a csoportidentitás-tudat hívja életre: a névadás, illetve a névhasználat révén ugyanis az összetartozás és a másoktól való elkülönülés kifejezése valósul meg. A finn kutatók az affektív funkciót főként a nemhivatalos nevek körében vizsgálták, ugyanis e névfajta körében találkozunk a legtöbb olyan névvel, melyben a hellyel és a helyhasználóival kapcsolatos asszociációk és viszonyulások fejeződnek ki. A nemhivatalos helynevek egyik csoportja a szleng helyneveké (l. GYÖRFFY 2011b, 2012, 2016).

A szleng helynevek elemzése azért kaphat kiemelt szerepet a szociális és az affektív funkciók feltárásában, mert magát a szlenget a nagyobb közösségeken belül létrejövő kiscsoportok identitását jelző beszédmódként értelmezhetjük. A szleng létezése az egymással intenzív emocionális és beszédkapcsolatban lévő tagokból álló kiscsoportokban nyer értelmet: „egyrészt nyelvi eszközei révén megkülönbözteti a csoporthoz tartozókat a csoportba nem tartozóktól, másrészt pedig a kiscsoport és annak tagjai számára egyféle *verbális lázadás* jelent az őket körül vevő [sic] hierarchia ellen, így használata az *ego védelmét* és a *csoportnyomás alóli felszabadulást* szolgálja. Elsődleges és legfontosabb nyelvi funkciója (mint eredetileg magáé az általában vett emberi nyelv é is) a *fatikus* (kapcsolatfenntartó, -megerősítő) és *identitásjelző funkció* a nagyobb közösségen belüli kiscsoportokban.” (KIS 2010; a kiemelések az eredetiben).

3. A szleng helynevek és a hozzájuk kapcsolódó attitűdök. A *szleng helynév* terminust máig nem határozták meg, definiálása ugyanis már amiatt is nehézségekbe ütközik, hogy magának a szlengnek a megnyugtató, széles körben elfogadott definíciója sem született meg eddig. Azok, akik megpróbálták meghatározni a szlenget, igen gyakran a beszélők intuitív ítéletére hagyatkoztak: PAUL ROBERTS szerint a szlenget mindenki felismeri, de senki nem tudja meghatározni (1958: 342), DUMAS és LIGHTER pedig egyenesen azt állítja, hogy a közösség reakciója a valódi szleng végső azonosító jellemzője (1978: 16). KIS TAMÁS a szlenget – mint a nagyobb közösségtől való elkülönülés nyelvi jelzését – a közösség öltözködési, tetoválási, zenehallgatási, metakommunikációs szokásaival stb. együtt a közösség etogramjának tekinti (2010, azaz tulajdonképpen nem mint szókinccset, hanem mint egyfajta nyelvi viselkedést határozza meg. Kutatásai során foglalkozott a szleng személynevek kérdésével is: definíciója szerint a szlengnevek azok a társadalmi kiscsoportokban megszületett és ott használt ragadványnevek, amelyek nyelvi síkon a szlenghez kapcsolódnak (KIS 1996: 93). Meghatározását a helynevekre alkalmazva azt mondhatjuk tehát, hogy a szleng helynevek azok a társadalmi kiscsoportokban megszületett és ott használt helynevek, amelyek nyelvi síkon a szlenghez kapcsolódnak.

3.1. Az attitűdvizsgálat eredményei. DUMAS és LIGHTER nyomán érdemes arra helyezni a hangsúlyt, hogy maguk a névhasználók hogyan vélekednek a szleng helynevekről. Ennek feltárására 2010 májusában a Debreceni Egyetem elsőéves kommunikáció- és médiatudomány szakos hallgatóinak körében attitűdvizsgálatot végeztem, melynek fókuszába a szleng helynevek alkotásával, illetve használatával kapcsolatos hiteket, véleményeket állítottam. A vizsgálatban 37 diák vett részt, akik életkora 19–23 év között mozgott. A kérdőíveket fiúk és lányok egyaránt kitöltötték. Származási helyüket tekintve színes képet alkotnak a megkérdezettek: találkozhatunk az egyetemvárosból származó diákokkal,

a résztvevők nagyobb része azonban a környező kisvárosokból, falvakból érkezett. Kévs kivételtől eltekintve mindannyian Debrecenben éltek (kollégiumban, albérletben). Érdemes kiemelni azt is, hogy a felmérésben részt vevő hallgatóknak volt szociolingvisztikai előképzettségük, így rendelkeztek valamiféle tudással a szlengről, tehát nem teljesen laikus nyelvhasználók.

A kérdőívek segítségével megkérdeztem a hallgatókat arról, hogy véleményük szerint mi jellemzi a szleng helyneveket; kik, miért és milyen szituációban használják őket; s hogyan ítélik meg a szleng helyneveket stílusosan; azaz tulajdonképpen olyan kérdésekre kellett a válaszadóknak felelniük, amelyeket a szlengkutatás alapvető kérdésköreinek tekinthetünk.

3.1.1. Milyenek a szleng helynevek? E kérdésre igen széles spektrumból érkeztek válaszok. A feleletek gyakoriságát szem előtt tartva azt tapasztalhatjuk, hogy a szleng helynevet a legtöbben az eredeti helynév vicces, humoros formájaként határozták meg. Sokan a név becéző szerepét emelték ki, igen sok esetben pedig a név rövidítéses jellegére, illetve könnyebb megjegyezhetőségére utaltak. E leggyakrabban felbukkanó jellemzők azonban összefüggnek más, ritkábban említettekkel, így ezek tárgyalását együtt végzem el.

A szleng helynevek humoros, vicces volta összekapcsolható a szójátékként való értékelésével, ez pedig összecseng JESPERSEN azon gondolatával, mely szerint a szleng az emberiség játékszeretetének az eredménye (1964: 134).

Azok, akik a név becéző szerepét emelték ki, a szlengben megnyilvánuló erős érzelmi viszonyulásra utalhatnak. A pozitív érzelmi színezet mellett természetesen az ellentétes hozzáállás is megnyilvánulhat a szleng helynevekben: ezt jelzi „a negatív megközelítést szolgálja” válasz. Érdemes megjegyezni, hogy a szleng a másik (domináns) értékrendhez való viszonyulást fejezi ki, de nem mindig becsmérlő módon, emellett igen gyakran a csoport saját értékeiből, attitűdjéből is gúnyt űz.

A felmérésben részt vevők közül csupán ketten utaltak a szleng helynevek alkotás módjára: „a név rövidítéses jellegű” és „angolra fordított változat” válaszokban. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy a szlengben igen hosszú összetett szavak, többszavas kifejezések is megjelennek, az azonban igaz, hogy csonkítással, rövidítéssel igen gyakran él a szleng. Az idegen nyelvi elemek (főleg angol szavak) használata jelen körünkben pedig általánosan jellemzi a nyelvet.

A szleng helynevek szemantikájával függnek össze a „valamire asszociálnak”, „kétértelmű” és „sokat mondó lehet” válaszok. A szlengre általánosan jellemző a figurativitás, azaz hogy figuratív módon nevez meg dolgokat, főleg metafora, metonímia és ironia segítségével (EBLE 1999: 231).

A szlenggel kapcsolatban sokszor hangsúlyozzák a kutatók a tudatosság jelentőségét: a szlenghasználó tudatosan alakítja nemcsak a tartalmat, hanem a formát is (ANDERSSON–TRUDGILL 1999: 254–255). A forma kiemelt szerepét több válaszadó is érintette: „dallamot ad a helynévnek”, „jól cseng”, „hangzatosabb, mint az eredeti helynév”, „jobban felfigyel rájuk az ember”.

Nem meglepő módon negatív értékítéletekkel is találkozhatunk a kérdőív válaszai között: a szleng helyneveket egyesek erőltetettnek, elcsépeltnek, idétlennek tartják. A szleng elítéléséről később bővebben szólok, ehhez a jelenséghez itt csupán annyit fűznék hozzá, hogy ha a szleng szavak ilyenné (azaz erőltetetté, elcsépeltté, idétlenné) válnak, akkor

elveszítik eredeti konnotációjukat, emiatt használatuk háttérbe szorul, majd lecserélődnek, ez pedig a szleng szókészlet igen gyors változásához vezet.

3.1.2. A szleng helynevek használói. Ezután vizsgáljuk meg, hogy az egyetemisták szerint kik használják a szleng helyneveket. A kérdőíven e kérdés mellett iránymutatóként szerepelt, hogy a válasznál a névhasználó nem, kor, hobbi, iskolázottság, lakhely stb. szerinti jellemzését várom. A felmérésben részt vevők ezzel szemben szinte kivétel nélkül csupán a kor és a lakhely szerinti tulajdonságokat adták meg: a fiatalok és a városiak azok, akik véleményük szerint a szleng helyneveket használják. A „fiatalok” csoportot néhányan tovább specifikálták: egyesek szerint ez a középiskolásokat és egyetemistákat jelenti, mások a 30, illetve a 40 éves korhatárt adták meg. Meglepő módon csupán igen kevesen emelték ki a szleng helynevek használóinak csoportjellegét. Erre a megközelítésre utaltak az „egy bandába tartozók”, „akik nagy közösségekben sok időt töltenek, például kollégium, iskola”, „egy hobbit űzők”, „bármilyen szubkultúra” válaszok. Azoknak a meghatározása is felbukkant a felmérés során, akik nem vagy kevésbé használnak szleng helyneveket: „a magasan iskolázottak kevés szlenget használnak”. Az itt bemutatott válaszok jól alátámaszthatnák azt a szakirodalomban is igen elterjedt vélekedést, mely szerint a szlenget csupán a serdülők használják. Egyes szerzők egyenesen az ifjúság nyelvvel azonosítják a szlenget. Ez a nézet azonban mára sokak által megcáfolt állításnak tekinthető. Jól mutatják ezt például a helsinki szleng helynevekkel foglalkozó munkák is, melyekben 1934-es, 1941-es, 1949-es, 1950-es, 1963-as születésű szlenghelynévhasználókkal is készítettek interjút (AINIALA 2009).

A szlenget eredetét tekintve – ahogy a válaszadók is érzik – valóban leggyakrabban a városhoz kapcsolják. A szleng a maga gazdagságában akkor jelent meg először, amikor sokféle nép találkozott a régi vásárvárosokban, és valójában a sokszínű középkori városokban virágzott fel. Hasonló, de összetettebb okokból a 19. században a szleng a modern városi élet részévé vált, illetve – ma még inkább – a modern társadalom része (ALLEN 1999: 261). Célszerűbb azonban inkább úgy fogalmaznunk, hogy a városok termékenyebb szülőhelyei a szlengnek, mert szleng bárhol létrejöhet, így elterjedtsége sem területileg, sem kor, sem társadalmi réteg szerint nem lokalizálható egyöntetűen.

A modern társasnyelvészeti megközelítés azonban ezen a szemléleten is tovább megy: egyre többen gondolják úgy, hogy a szleng az emberi nyelvvel egyidős nyelvi univerzálé. KIS TAMÁS, e gondolat legradikálisabb képviselője úgy véli, hogy a szleng „minden beszélt nyelvnek minden korszakában jelen van az emberi nyelv kialakulása óta, és létezése törvényszerű. [...] Mivel a szlenget (és vele együtt a nyelvet) létrehozó okok az ember legalapvetőbb emberi tulajdonságaiból, a Homo sapiens társas jellemzőiből származnak, azt is elmondhatjuk, hogy létrejöttének elsősorban nem nyelvi, hanem biológiai-etológiai-szociális okai vannak, épp ezért a szleng nem egyszerűen nyelvi, hanem »emberi« univerzálé is.” (KIS 2006: 138.)

3.1.3. A szleng helynevek használatának oka és célja. Ez a gondolat egyenesen átvezet bennünket ahhoz a kérdéshez, hogy miért használják a szleng helyneveket. A megkérdezettek a szleng helynevek használatakor a csoportösszetartó erőt hangsúlyozták: „közösségformáló erő”, az „egy csoportba tartozást erősíti”, „ez is az összetartozásukat jelenti”, „közösségteremtő erővel bírnak, hiszen akik ismerik ezeket az elnevezéseket, azok úgy érezhetik, egy helyre tartoznak”, „ezáltal jobban magukénak tudják a helyet”.

Egy válaszban a szleng identitásjelző funkciója is megjelenik: „a személyiséget képviseli”. A más csoporttól való elkülönülés vágya jelenik meg emellett a következő válaszban is: „negatív megkülönböztetésként hozzák létre a területen kívül élők”. Egy résztvevő a szleng helynevek használatának okát a kifigurázásban látja. „A szleng egy bizonyos érzelmi viszonyulást fejez ki, és igen lekicsinylő stílusárnyalatot hordoz.” Ez a viszonyulás ugyancsak a többségi csoporttal való szembenállás kifejezője.

Ezzel összefüggésben természetesen olyan válaszokkal is találkozhatunk, amelyek a szleng helynév nem ismerése felől közelítenek: azért használják, hogy „a kívülálló ne tudja, hogy melyik helyről van szó”, „a szülők ne értsék”, „jó használni, mert csak néhány ember ismeri”; „néha kifejezetten zavaró a használatuk, mivel azt, aki nem ismeri őket, gátolhatja a megértésben”. E válaszok egybecsengenek azzal, hogy a szleng a nagy csoport elleni védekezés egyik eszköze, egyfajta lázadás a hierarchia ellen; egyesek szerint a szleng egyenesen ellennyelv (pl. HALLIDAY 1976).

WALT WITHMAN szerint a szleng a köznép próbálkozása arra, hogy a sivár szószerintiség helyett szabadon fejezze ki magát (1892: 404). Ezt a vélekedést támasztják alá a következő hallgatói vélemények is: a „nyelvezet színesebbé tétele miatt használjuk”, „változatossá teszi a nyelvet”, „megszínesítik a beszélgetést”, „unalmasnak találják az eredeti, sokszor ismételt helynevet”, „vagy egyszerűbb, vagy aranyosabb”, „a fiatalok szeretik az új és vagány dolgokat, azt, ami eltér a hétköznapiól”. JESPERSEN ezt a jelenséget így fogalmazza meg: a szleng valami újdonság játékos létrehozása ott, ahol tulajdonképpen semmi újra nem volt szükség (1964: 134).

Egyes válaszadók szerint manapság divatból élnek a szleng helynevekkel, s ugyanerre utal a „nem menő a hivatalos név használata” felelet is. Az a szemlélet, mely a szlengben a divatot mint tényezőt emeli ki, a Webster angol szótár 1864-es kiadásában jelent meg először. Ugyancsak felhívja erre figyelmünket EBLE, aki a divat nyelvi megfelelőjeként tekint a szlengre (1999: 232).

A felmérésben részt vevőket megkérdeztem arról is, hogy milyen szituációban használják a szleng helyneveket. A válaszok igen egyöntetűek voltak: „baráti társaságban, kötetlen beszélgetés során”, „semmiképpen nem hivatalos helyen”, „mindennapi beszélgetésben, baráti társaságban”, „ahol mindenki ismeri a szlenget, amit használunk”. Ahogy a szlenget magát vizsgáló szakirodalomban is láthatjuk, a szleng helynevek használata is a kötetlen helyzetekre jellemző. E triviális észrevételhez azonban mindenképpen érdemes hozzáfűzni azt is, hogy nemcsak a szituáció kötöttsége változik térben és időben egyaránt, hanem az egyes szleng elemek megítélése is változó lehet. Metodikai szempontból fontos itt kitérnünk MONA FORSSKÄHL nézetére. Véleménye szerint ugyanis mivel a formalitásnak nincs egyfajta objektív mérőskálája, elkerülhetetlen, hogy a vizsgálatban a formalitás fokát a résztvevők (jelen esetben a szleng helynévhasználók), és ne az elemzők alapján határozzuk meg. Ez azt jelenti, hogy a kutatónak a résztvevők reakcióiban kell annak a jeleit keresni, hogy mit tekintenek formálisnak vagy informálisnak egy adott helyzetben (FORSSKÄHL 1999: 25).

3.1.4. A szleng helynevek stílusértéke. A válaszadókat megkértem arra is, hogy stílusosan értékeljék a szleng helyneveket, illetve használatukat. A válaszokat alapvetően két csoportba sorolhatjuk. Az első csoportba tartozó válaszadók inkább pozitív jelzőket használtak: *laza, kötetlen, fiatalos, modern, nem konzervatív, színes, eredeti*. Mások inkább elítélően nyilatkoztak róluk: *kevésbé kifinomult, köznapi, nem hibátlan stílus*;

kevésbé választékos, nem igazán esztétikus, hétköznapi, helytelen; „a szleng helyneveket használó szerint stílusos, szerintem gagyi”. Egy válaszadó láthatóan ambivalensen viszonyul a szlenghez: „nekem tetszik, ha nem viszik túlzásba; néha illetlen is lehet”.

A szleng nyelvészeti megítélésében sokáig tartotta magát az a nézet, mely elítéli a használatát. A kérdőívre adott válaszokban megjelenő elítélő attitűd is minden bizonnyal ennek lehet egyfajta továbbélése. KIS TAMÁS a szleng elítélésének okait a kialakulásának okával hozza összefüggésbe: a csoport (legyen az kőkorszaki vagy modern) alapvető érdeke az, hogy ne legyen benne széthúzás (2006: 134–135). A nagycsoport ezért igyekszik homogenizálni a közösséget, s ennek egy lehetséges módja, hogy a kiscsoportra jellemző beszédmódot, azaz szlengjüket megbélyegzi. Ugyanakkor ez a kiscsoport ugyanígy megbélyegez más, bomlasztónak vélt kiscsoportokat.

3.2. A szleng helynevek affektív és szociális funkciója. Az attitűdvizsgálat eredményei után az alábbiakban olyan szleng helyneveket elemzek, melyekben a szociális és/vagy az affektív funkció erőteljesebben érzékelhető.

Az affektív helynevekben leggyakrabban valamiféle negatív érzés jelenik meg a hellyel, tágabban értelmezve a hely lakosaival kapcsolatban. A *Hajdúszoboszló* névnek igen kiterjedt névbokra van (l. GYÖRFFY 2011b: 94–95). A szleng változatok között jó néhány pejoratív névvel találkozhatunk: például *Sznoboszló* (ti. átvitven a várost, valójában a vezetőségét sznobnak tartják a névadók) és *Szoposzló* (ti. szopás a városban élni).

Szabadszállás település ugyancsak jó néhány, a katonai szlengben használatos elnevezést kapott: *Szivatszállás*, *Szívószállás*, *Szopatszállás*, *Szutyokszállás* (l. KIS 2008). A hivatalos név ebben az esetben a *szabad* és a *szállás* ’betelepedett kun vagy jáász nemzetség, csoport lakóhelye’ köznevek összetétele, mely eredetileg arra utal, hogy a település lakói mentesítve voltak bizonyos szolgáltatásoktól, adóktól. A szlengben a név utótagja megmaradt, az előtagot pedig olyan pejoratív jelentésű lexémákra cserélték a névhasználók, amelyek megőrizték a név szótagszámát: *szivat* és *szopat* ’úgy jár el valakivel, hogy az emiatt kellemetlen, megalázó, esetleg tartósan hátrányos helyzetbe kerül’, *szívó* ’kellemetlen helyzetben lévő, szutyok ’piszok, mocsok’. A névben kifejezett negatív attitűdöt az magyarázza, hogy a településen laktanya volt, ahol a kötelező, kellemetlennek tartott katonaidejüket töltötték az elnevezéseket megalkotó katonák.

Vas megye székhelyének a megnevezései közül a katonák által használt *Baszombat-hely*, *Szívóhely* és *Szopacshely* nevek hasonló jelentéstartalmat hordoznak (KIS 2008). A helynév az első esetben szótaghozzáadással jött létre, így a *baszom* ragozott igealak fedezhető fel benne, míg a másik két névben a *szívó* ’kellemetlen helyzetben lévő’ és a *szopacs* ’bosszúság, kellemetlen, megalázó helyzet’ előtagokkal cserélődött fel az eredetileg a vásártartás napjára utaló *szombat* elem.

Az erdélyi magyarok az anyaországi magyarokra a *tápos* ’kényes, elvárosiasodott, tájékozatlan’ negatív attitűdöt kifejező lexémát használják, mely helynévformánssal, a latin nyelvből átvett országnévképzővel vált ugyancsak negatív viszonyulást sugalló helynévvé: *Tápia* (vö. KLIPPEL 2015).

Lekicsinyuló viszonyulás jelenik meg a börtönszlengben előforduló *Álompusztá* és *Kabaré* nevekben is (KIS 2015). Az első gúnyos elnevezés az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet intézménynév első tagjának az elferdítésével jött létre (*Állampusztá* > *Álompusztá*), az Igazságügyi Megfigyelő és Elmeügyintézet szleng

nevében pedig a *kabaré* 'nevetségesen furcsa v. kisszerű jelenet, helyzet, eljárás' (ÉKsz.²) jelentésű szó használata arra utal, hogy a névadók szerint az intézet nevetséges.

Egyértelműen pejoratív jelentésárnyalatú a *Koszos* szleng tulajdonnév, ami a budapesti Kosztolányi tér megnevezése, valamint a Budapest nevének elferdítéséből keletkezett *Butapest* elnevezés is negatív konnotációjú (PARAPATICS 2008). Budapestre több évtizeddel ezelőtt használták emellett például a *Fürdőváros* nevet is, mely az *Itt állok megfürödve* 'becsaptak' mondással függ össze (ZOLNAY–GEDÉNYI 1996: 15).

Szituációtól és névhasználó közegetől függően változhat a *Balmaznyújork* helynévben megjelenő attitűd. Az elnevezés egyfajta nyelvi játékként kedveskedő viszonyulást is kifejezhet, más esetekben viszont ironikus hangvételűnek érződik. Bármelyikről legyen is azonban szó, egyik esetben sem semleges a név által hordozott jelentésszerkezet. Hasonlónak érzem ehhez a *Rich Field* nevet is, mely Gazdagrét megnevezése, vagy itt említhetjük meg a *Jászkarafaszajenő* elnevezést is, ami *Jászkarajenő* szleng névváltozata. Kettős árnyalatúak lehetnek a Nádudvar megnevezésére használt *Nádgarden* és *Garden City* helynevek is, illetve Nyíregyháza *Zsiregyháza* vagy Szikszó *Szan Franszikszo* elnevezése is, de itt említhetjük meg azt az esetet is, amikor *Kazincbarcika* helyett *Kazincbarszelona* nevet mondanak.

Érdeemes megemlíteni, hogy egyes szleng helynevekhez több jelentésárnyalat kapcsolható: tréfás-gúnyos, illetve tréfás-pejoratív, illetve találkozunk olyanokkal is, melyek nem egy meghatározott denotátumot neveznek meg, hanem egy bizonyos típusú helyfajta jelölnek: *Bronx* jelentése például 'veszélyes, általában szegények és cigányok, romák lakta utca, városrész' (vö. PARAPATICS 2008), metaforikus nevét a New York-i Bronxról vette. Hasonló jelentéssel bír a hevesi *Krakkó* helynév is. A valóban létező *Rákospalota*, *Rákoscaba*, *Rákoshegy*, *Rákoskeresztúr*, *Rákosliget* elnevezések mintájára létrehozott, negatív jelentésárnyalatú *Rákosborzasztó* ~ *Rákosrettenetes* szleng tulajdonnevekkel Budapest belvárosától távoli kerületre, lakótelepre utalnak (vö. PARAPATICS 2008). Hasonló használatú a *Bivalybasznád* 'ismeretlen, várostól távoli vidék, tanya' (vö. PARAPATICS 2008) név is.³

Bizonyos esetekben nem meghatározható, hogy milyen viszonyulás jelenik meg a névben, és leginkább az a tény mutatja a helynek a névadók életében betöltött fontos szerepét, hogy elnevezik az adott helyet. Ezekben az esetekben ezért inkább a szociális funkció megjelenését kell hangsúlyoznunk. Erre látunk példát a *BTK beach* név esetében, mely a Debreceni Egyetem főépülete előtti tér elnevezése. Ez a hely a hallgatók szociokulturálisan fontos tere; a névadást nem a tájékozódás segítése vezette, hiszen mondhatnák azt is az egyetemisták, hogy *menjünk le az egyetem/a főépület elé*. Ennek a helynévnek a használata azonban azt is magában foglalja, hogy a diákok napozni, pihenni, beszélgetni mennek le, mint ahogy azt a strandon (vö. angol *beach* 'strand') is teszik. Ugyancsak a szociális funkció jelenléte érezhető akkor, amikor *Batyi*-t mondanak a budapesti *Batthyány tér* helyett (vö. PARAPATICS 2008), vagy a *Szalkszentmárton* név helyett a motorosokra utaló *Salakszentmotoros* elnevezést használják, Miskolcot pedig *Miskócia*-ként említik.

A csoportidentitást kifejező helynévnek tehát nem feltétlenül kell affektív funkcióval is rendelkeznie. A börtönszlengben használatos *Cséri* elnevezés, mely a budapesti *Ecseri*

³ E név termékeny mintát is szolgáltat más nevek létrehozásához is. Philip Kerr Kieső helyen című regényében a fordító a *Strokebasznád* helynevet hozta létre hasonló jelentéstartalommal.

Piac variánsa (vö. SZABÓ 2008), pusztán szociális funkcióval bír. Csupán a játékosság érhető tetten az ugyancsak a börtönszlangból ismert *Szpidkár* elnevezésben is, mely a Gyorskocsi utcai börtönt jelöli (vö. SZABÓ 2008). ZOLNAY és GEDÉNYI gyűjtéséből szintén számtalan budapesti szleng helynevet idézhetünk még fel: például *Böskefalva* 'Pest-erzsébet', *Banánsziget* 'a volt Berlini tér közepén elterült járdasziget' (ti. banánt is árusítottak az ott lévő bódében), *Disznófalva* 'Újpest' (ti. disznóólak voltak ott), *Duncsi* 'a Duna és partja' stb. (ZOLNAY–GEDÉNYI 1996: 16–18).

4. A fentiekben arra láthattunk szemléletes példákat, hogy a személynevekhez hasonlóan a helynevekben is megjelenik az identitásjelölő funkció. Az, hogy milyen földrajzi objektumnak és miféle nevet adunk, a már névvel bíró helyeket hogyan és miért nevezzük el újra, valamint a helynévvariánsok közötti választást milyen tényezők határozzák meg, a helynevek identitásalakító és -jelölő szerepével függ össze. Ezek megválaszolása a nem hivatalos helynevek keletkezésének és használatának a minél szélesebb körű elemzésével történhet meg, amire a magyar helynévkutatásnak is célszerű a jövőben nagyobb hangsúlyt fektetnie.

Hivatkozott irodalom

- AINIALA, TERHI 2009. Place names in the construction of social identities. The uses of names of Helsinki. In: AHRENS, WOLFGANG – EMBLETON, SHEILA – LAPIERRE, ANDRÉ eds., *Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences*. York University, Toronto. 67–75. <http://hdl.handle.net/10315/2924>
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2012. *Names in Focus. An Introduction to Finnish Onomastics*. Studia Fennica Linguistica 17. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- ALLEN, IRVING L. 1999. Szleng — szociológia. In: FENYVESI ANNA – KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk., *Mi a szleng? Tanulmányok a szleng fogalmáról*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 261–272.
- ANDERSSON, LARS-GUNNAR – TRUDGILL, PETER 1999. *A szleng*. In: FENYVESI ANNA – KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk., *Mi a szleng? Tanulmányok a szleng fogalmáról*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 247–260.
- BAUKO JÁNOS 2014. A tulajdonnév identitásjelölő funkciója. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 78–96.
- BÖLCSKEI ANDREA 2012. Az egyház mint egykori birtokos a magyar helységnevekben. *Névtani Értesítő* 34: 71–80.
- CsnVégSz. = *Régi magyar családnevek névvégmutató szótára. XIV–XVII. század*. Szerk. FARKAS TAMÁS – F. LÁNCZ ÉVA ANNA. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 2009.
- DUMAS, BETHANY K. – LIGHTER, JONATHAN 1978. Is slang a word for linguists? *American Speech* 53: 5–17.
- EBLE, CONNIE C. 1999. Szleng. In: FENYVESI ANNA – KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk., *Mi a szleng? Tanulmányok a szleng fogalmáról*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 227–233.
- ÉKsz.² = *Magyar értelmező kéziszótár*. Főszerk. PUSZTAI FERENC. 2., átdolgozott kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.

- FARKAS TAMÁS 2009. *Családnév-változtatás Magyarországon*. Nyelvtudományi Értekezések 159. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FARKAS TAMÁS 2014. A névtelenség és a megnevezés alapkérdéseiről. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 124–138.
- N. FODOR JÁNOS 2010. *Személynevek rendszere a kései ómagyar korban*. Magyar Névtani Értekezések 2. ELTE BTK, Budapest.
- FORSSKÁHL, MONA 1999. A szleng meghatározásáról. In: FENYVESI ANNA – KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk., *Mi a szleng? Tanulmányok a szleng fogalmáról*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 77–88.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2011a. *Korai ómagyar kori folyóvíznevek*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 20. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2011b. A szleng helynevek névrendszertani helyéről. *Névtani Értesítő* 33: 93–99.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2012. A névszociológiai aspektusról a szleng helynevek ürügyén. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 53–60.
- GYÖRFFY, ERZSÉBET 2016. Slang Toponyms in Hungary: A Survey of Attitudes Among Language Users. In: PUZEY, GUY – KOSTANSKI, LAURA eds., *Names and Naming. People, Places, Perceptions and Power*. Multilingual Matters, Bristol. 153–161.
- HALLIDAY, MICHAEL A. K. 1976. Anti-languages. *American Anthropologist* 78: 570–584.
- HELLELAND, BOTOLV 2012. Place names and identities. In: HELLELAND, BOTOLV – ORE, CHRISTIAN EMIL – VIKSTRÖM, SOLVEIG eds., *Names and Identities*. Oslo Studies in Language 4/2. University of Oslo, Oslo. 95–116.
- HOFFMANN ISTVÁN 1993/2007². *Helynevek nyelvi elemzése*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 67. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. Név és identitás. *Magyar Nyelvjárások* 48: 49–75.
- JESPERSEN, OTTO 1964. *Mankind, Nation and Individual from a Linguistic Point of View*. University Press Bloomington, Bloomington, Indiana.
- KIS TAMÁS 1996. Személynevek a szlengben. *Magyar Nyelvjárások* 33: 93–104.
- KIS, TAMÁS 2006. Is slang a linguistic universal? *Revue d'Études Françaises* 11: 125–141.
- KIS TAMÁS 2008. *A magyar katonai szleng szótára*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- KIS TAMÁS 2010. Alapismeretek a szlengről. In: KIS TAMÁS szerk., *Magyar szleng. Tanulmányok, szótárak, könyvek a magyar szleng témaköréből*. <http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szleng.php> (2017. 06. 10.)
- KIS TAMÁS 2015. *Sittesduma. (Magyar börtönszlengszótár)*. Szlengkutatás 9. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- KLIPPEL RITA 2015. Magyarok magyarokról – A *tápos* szó jelentése. In: BENŐ ATTILA – FAZAKAS EMESE – ZSEMLYEI BORBÁLA szerk., *Többszínűség és kommunikáció Kelet-Közép-Európában. A XXIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. Kolozsvár. 2014. április 24–26. A MANYE kongresszusok előadásai* 11. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 403–408.
- KMHsz. = *Korai magyar helynévszótár 1000–1350*. 1–. Szerk. HOFFMANN ISTVÁN. A Magyar Névarchívum Kiadványai 10. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen, 2005–.
- KUNA ÁGNES 2006. Sziklamászóutak nevei a Kis-Gerecsében. *Névtani Értesítő* 28: 113–120.
- LIGHT, DUNCAN 2004. Street names in Bucharest, 1990–1997. Exploring the modern historical geographies of post-socialist change. *Journal of Historical Geography* 30: 154–172.

- PARAPATICS ANDREA 2008. *Szlengszótár. A mai magyar szleng 2000 szava és kifejezése fogalomköri szinonimamutatóval.* Az ékesszólás kiskönyvtára 6. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- ROBERTS, PAUL 1958. *Understanding English.* Harper, New York.
- SAPAROV, ARSENY 2003. The alteration of place names and construction of national identity in Soviet Armenia. *Cahiers du Monde russe* 44: 179–198.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév jelentése és funkciója.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SZABÓ EDINA 2008. *A magyar börtönszleng szótára.* Szlengkutatás 9. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2008. A tulajdonnév jelentése. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Balatonszárszó, 2007. június 22–24).* A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Budapest. 30–41.
- TÓTH, VALÉRIA 2011. Patrociny Settlement Names in the Carpathian Basin. In: TÓTH, VALÉRIA ed., *Patrociny Settlement Names in Europe.* Onomastica Uralica 8. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 175–206.
- TÓTH VALÉRIA 2017. *Személynévi helynévadás az ómagyar korban.* A Magyar Névtudományi Kiadványai 41. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- WHITMAN, WALT 1892. *Complete Prose Works.* David McKay, Philadelphia, PA.
- ZOLNAY VILMOS – GEDÉNYI MIHÁLY 1996. *A régi Budapest a fattyúnyelvben.* Fekete Sas Kiadó, Budapest.

GYÖRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

ERZSÉBET GYÖRFFY, Place names and identity

Not only personal names are identity markers, so are place names. The issues of what kinds of names are given to which geographical objects, why and how places with established names are renamed, and what factors determine the choice among name variants are connected to the role of place names as identity shapers and markers. The fulfilment of this role is supported by the additional social and affective functions of place names. To illustrate the interrelations of place names and identity, the author quotes slang place names, as the above-mentioned functions can easily be demonstrated on these. The paper first discusses the results of a survey on attitudes towards slang place names conducted among university students; then the appearances of affective and social functions are illustrated with the help of several examples of slang place names.